

Citation:

F.D.E. van Ossenbruggen, Levensbericht B. ter Haar Bzn, in:
Jaarboek, 1940-1941, Amsterdam, pp. 214-224

LEVENSBERICHT

VAN

B. TER HAAR B z n.

(9 Februari 1892—20 April 1941)

Barend ter Haar is den 9en Februari 1892 te Sneek geboren, waar zijn vader *Bernard ter Haar*, gehuwd met *Ida Liefrinck*, als leeraar aan het gymnasium verbonden was. *Barend* is vernoemd naar zijn grootvader, die predikant was; zijn overgrootvader was *Bernard ter Haar*, de bekende predikant-dichter, hoogleeraar in de kerkgeschiedenis te Utrecht.

Lager onderwijs heeft *Ter Haar* te Zwolle genoten, waarna hij van 1904 tot 1910 de gymnasia te Zwolle en te Delft heeft bezocht, waarvan zijn vader achtereenvolgens rector is geweest. In laatstgenoemd jaar als student in de rechtswetenschap te Leiden ingeschreven, deed hij aldaar in Februari 1914 zijn doctoraal en promoveerde hij den 9en Juli 1915 op een proefschrift over „Het adatproces der Inlanders”, met *Van Vollenhoven* als promotor. Na in het daarop volgend najaar het zgn. faculteitsexamen afgelegd te hebben, is hij in December 1915 naar Indië vertrokken.

Van jongs af had *Ter Haar* veel over Indië gehoord: twee broers van zijne moeder, de bekende Bali-kenner *F. A. Liefrinck* en *J. H. Liefrinck*, hebben daar een eervolle loopbaan afgesloten als lid van den Raad van Indië, twee andere hebben als officier in het Ned.-Ind. leger gediend, een vijfde is er Directeur van Financiën geweest. Hieruit is ongetwijfeld wel voor een groot deel te verklaren, dat hij Indië tot zijn arbeidsterrein gekozen heeft.

Zijn loopbaan bij de rechterlijke macht aldaar begon *Ter Haar* als bg. subst. griffier bij de landraden van Poerbolinggo en Poerwokerto, van welke rechtscolleges hij van begin 1921 af tot Maart

Barend ter Haar Bzn., 9 Februari 1892—20 April 1941

1923 het voorzitterschap heeft bekleed, na tevoren gedurende ruim twee jaren bg. voorzitter van den landraad van Jogjakarta te zijn geweest. Begin October 1924 werd *Ter Haar* als „ambtenaar ter beschikking van den Directeur van Justitie” aan diens departement verbonden en tezelfder tijd benoemd tot bg. hoogleeraar in het adatrecht aan de Bataviasche rechtshoogeschool, die enkele weken later officieel zou worden geopend. Deze dubbele functie heeft hij bekleed tot 1934, in welk jaar hij, na *Holleman's* vertrek, ook de volkenkunde voor zijne rekening nam en dienvolgens werd benoemd tot gewoon hoogleeraar in beide vakken, totdat deze in 1938 wederom over twee leerstoelen werden verdeeld, waarvan die voor adatrecht door *Ter Haar* bleef ingenomen.

Zijn wetenschappelijke arbeid is grootendeels neergelegd in een aantal verhandelingen, voordrachten en boekbeoordelingen, die, voorzoover niet in brochurevorm verschenen, verspreid zijn in verschillende tijdschriften, de meeste in het Indisch Tijdschrift van het Recht. Belangrijke uitkomsten van zijne onderzoekingen op adatrechtsterrein, vooral in de Vorstenlanden, zijn in eenige „Adatrechtbundels” opgenomen. In het bijzonder moge daarvan worden genoemd een, aan een ambtelijke nota van zijn hand ontleend en in Bundel 23 opgenomen overzicht van de organisatie en de werkwijze der *balemangoe*, waarin op deze Jogjasche agrarische rechtbank een in menig opzicht nieuw licht geworpen werd. Een door hem gegeven overzicht van de jurisprudentie van dit rechtscollege was reeds in den vorigen Bundel opgenomen.

Zijn proefschrift over het adatprocesrecht trok reeds dadelijk de aandacht; het geeft eene knappe beschrijving van de grondslagen der indonesische gedingvoering in al hare eigenaardige kentrekken. Hoewel verder zijn aandacht voornamelijk op het materieel adatprivaatrecht was gericht, verloor hij het formeele nimmer uit het oog. Immers was hij geheel doordrongen van den nauwen samenhang tusschen, en onderlinge afhankelijkheid van materieel en formeel recht. In een, den 16en Juni 1934 te Bandoeng gehouden voordracht — in meer uitgewerkten vorm opgenomen in het 140e deel van het Ind. Tijds. v. h. Rt. en handelende over de

vraag: „Welke eischen stelt de toepassing van ongeschreven materieel privaatrecht aan organisatie en procesrecht der inlandsche rechtbanken?” — oefent hij strenge maar gerechtvaardigde critiek op de aan het europeesche procesrecht ontleende reglementen waaraan de landraden nog steeds gebonden zijn, met uiteenzetting der voornaamste punten ten aanzien waarvan die reglementen eene algeheele omwerking behoeven; eene omwerking die evenwel tot heden nog achterwege is gebleven.

Behalve zijn proefschrift bezitten wij nog slechts één boek van zijn hand, in 1939 verschenen: „Beginselen en stelsel van het adatrecht”, een werk van bijzondere hoedanigheid, waarin een mooie synthese van dat recht geboden wordt en waarvoor het materiaal in hoofdzaak uit *Van Vollenhoven's* groote werk is geput en verder uit gepubliceerde beslissingen.

Aan beslissingen van tot het nemen daarvan gerechtigde gezagdragers hechte *Ter Haar* het grootste gewicht, overtuigd als hij was van de juistheid der opvatting, dat van gewoonterecht alleen dán gesproken mag worden, indien en voor zoo ver men te maken heeft met uit beslissingen afgeleide regelen, waarbij overigens aan „beslissingen” eene vrij ruime beteekenis door hem werd toegekend. Dienovereenkomstig zag hij het adatprivaatrecht als „dat geheel van regelen, dat in de gezaghebbende beslissingen is bepaald en in de uitvoering daarvan verwerkelijkt”, waaraan hij even verder toevoegt: „Zoo is het geldend adatrecht dan ook alleen te kennen uit de beslissingen van de gezagdragende functionarissen der groep (hoofden, rechters, volksvergaderingen, grondvoogden, godsdiensten dorpsbeambten), zooals zij in en buiten geschil worden genomen in onmiddellijke afhankelijkheid van de *structureele bindingen* en de *waarden* in de gemeenschap, in onderlingen samenhang en wederzijdsche bepaaldheid”. — Dit citaat is ontleend aan zijn rede, voorgedragen op de dies der Bataviasche rechtshoogeschool van 1937 (over „Het adatprivaatrecht van Nederlandsch-Indië in wetenschap, practijk en onderwijs”), waarin hij in aansluiting op zijn diesrede van 1930 (behandelend „De rechtspraak van de landraden naar ongeschreven recht”) zijne denkbeelden op dit stuk ont-

vouwt en in samenhang daarmee den rechter den weg wijst bij de beantwoording der vraag, hoe hij dat recht heeft te vinden en toe te passen, te vormen en te ontwikkelen. Hetzelfde doet hij, meer incidenteel in verband met de behandeling van bijzondere onderwerpen, in zijn genoemde voordracht van 1934 en zijn nog te noemen van 1938. Een samenvattend overzicht treft men aan in het 14e hoofdstuk zijner „Beginselen en stelsel”, waarbij hij gelegenheid vindt, op door *Holleman* tegen zijne opvattingen geopenbare bezwaren (zie W.P.N.R. no. 3557 van 26 Febr. 1938) kortelijk te antwoorden.

Deze, zijne conceptie van het adatrecht heeft de richting bepaald van heel zijn werkzaamheid op adatrechtelijk gebied, gelijk zijne beteekenis voor deze wetenschap slechts in verband hiermede is te verstaan. Zij wijkt principieel af van de opvatting van *Van Vollenhoven*, die voor de begripsbepaling van gewoonterecht nadrukkelijk het postulaat van rechtersbeslissingen uitschakelt (zie zijn „Adatrecht”, II, blz. 397—402), zij het ook dat de waarde daarvan allerminst door hem werd onderschat, zooals iedereen weet die zijne schitterende inaugureele rede kent (Exacte rechtswetenschap, in *Verspr. Geschriften I*). Dat deze afwijkende visie op het adatrecht tot eene minder hooge waardeering van *Van Vollenhoven's* oeuvre bij *Ter Haar* zou hebben geleid, zal niemand wel willen onderstellen. Moeilijk zou dan ook grooter bewonderaar daarvan te vinden zijn dan juist *Ter Haar*, die in zijn diesrede van 1937 den arbeid van den hoog vereerden leermeester kernachtig teekende in dezen éénen volzin: „Hij tilde het geldende ongeschreven recht der inheemsche bevolking van volkssfeer en vorstensfeer beide voor het eerst — en dadelijk in klaren omtrek — als object van een eigen wetenschap en onderwijs omhoog en evenzeer voor het eerst, welbewust, als het door den gouvernementsrechter toe te passen recht”.

Het door *Van Vollenhoven* opgebouwde adatrechtssysteem, een samenvattende en stelselmatige beschrijving vormend van „het door de rechtswerkelijkheid voortgebracht adatrechtsgeheel, gedragen door het vooral intuïtieve handelen der rechtshandhavers” (eod. blz. 8), was opgetrokken uit de bijna onoverzienbare massa,

tot zoo ongeveer 1915 beschikbare, gegevens omtrent gedragingen, gebruiken, gewoonten, volkshoofdenbeslissingen, en alles verder wat het inheemsche rechtsleven deed kennen en hunne rechtsovertuiging weergaf. Dat ook *Ter Haar* de groote waarde, ja onmisbaarheid van een zoodanig systeem van het inheemsche rechtsleven ten volle erkende, blijkt wel allerduidelijkst uit de verschijning van zijn boek van 1939. En zulks niet alleen voor de wetenschap, maar zeker niet minder voor de rechtspraak, en wel in de eerste plaats dán, wanneer eene beslissing genomen moet worden in een geval, ten aanzien waarvan geene vroegere beslissingen bestaan waaruit een rechtsregel is af te leiden. Dán toch „heeft de rechter” — zoo lezen wij in zijne voordracht van 1934 — „zijne beslissing zóó te geven dat de regel, dien men daaruit vervolgens kan afleiden, dadelijk of op den duur als rechtvaardig en bevredigend aanvaard wordt door de rechtsgenooten. Om dat te kunnen doen heeft hij inzicht noodig in de rechtsovertuiging van de bevolking, waarover hij rechtsprekt; dat inzicht is den beroepsrechter in de eerste plaats mogelijk door kennis van de beginselen en van het stelsel van het adatrecht en het daarop aansluitende procesrecht”. Aan het slot herkennen wij de woorden, die zijn boek tot titel zouden strekken. — Maar ook indien de rechter voor het door hem te beslissen geval de beschikking heeft over vroegere beslissingen waaruit hij moet trachten den rechtsregel af te leiden, zal voor hem dat stelsel van onschatbare waarde blijken. Want — zoo drukt *Ter Haar* hem op het hart — hij zal bij de beoordeeling der praecedenten de houdbaarheid daarvan o.m. en vooral hebben te toetsen „aan het gansche stelsel van het adatrecht, zooals dat op de sociale werkelijkheid aansluit” (Beginselen en stelsel, blz. 234).

De opbouw van een grootsch systeem van positief adatrecht moet ongetwijfeld *Ter Haar* als ideaal voor oogen hebben gestaan. In zijn diesrede van 1937 eischt hij voor de adatrechtswetenschap de z.i. haar toekomstige plaats op in de rij der andere positieve rechtswetenschappen, daarbij met alle beslistheid een indeeling afwijzend bij rechtsethnologie of sociologie, bij rechtsgeschiedenis of rechtsvergelijking. Naar verluidt zou hij reeds begonnen zijn aan een

groot werk, waarvan zijne „Beginselen en stelsel” een voorbereiding zou zijn geweest (N.R.C. van 25 April 1941). Onwaarschijnlijk lijkt dit niet; want het mocht van hem worden verwacht, dat hij ons te eeniger tijd een werk zou schenken, waarin het positieve, uit beslissingen af te leiden adatprivaatrecht tot een systematisch geheel zou zijn verwerkt. Logisch ligt dit geheel in de lijn zijner rechtsopvatting; verder wijst hierop het onderwijsprogram van de rechtshoogeschool, hetwelk t.a.v. adatrecht sinds 1928 aldus is opgesteld: voor het derde jaar de rechtsinstellingen als onderdeel van het adatprivaatrecht; voor het vierde de beslissingenleer, de techniek der rechtsvorming in onmiddellijk verband eenerzijds met de rechtsinstellingen, anderzijds met de organisatie en het procesrecht, waaraan de rechterlijke werkzaamheid gebonden is (zie diesrede-1937, blz. 19). Wanneer wij nu op blz. 16 dezer rede lezen, dat *Ter Haar* onder „techniek” der adatrechtswetenschap verstaat: „het in wetenschappelijk zuiver gehouden bewoording formuleeren, dus begrenzen en in het stelsel opnemen van uit beslissingen af te leiden regelen”, dan ligt de conclusie voor de hand, dat hij zijne „Beginselen en stelsel” aan zijn colleges voor het derde jaar ten grondslag heeft doen strekken, terwijl voor het vierde jaar zijn onderwijs berust moet hebben op een schema of dictaat, hetwelk het systeem van positief adatrecht omvatte in het kader van het „stelsel” eener-, van de organisatie en het procesrecht anderzijds. — Het materiaal voor zoodanig systeem is in eerbiedwaardige hoeveelheid voorhanden. Beslissingen, vooral van volkshoofden, dorps- en landschapsrechters, godsdienstbeambten en andere inheemsche gezagdragers liggen bij honderdtallen opgetast in de veertig tot nu toe verschenen Adatrechtbundels, terwijl het Ind. Tijdschr. v. h. Recht, waaraan *Ter Haar* vele jaren als redacteur of als lid der redactie-commissie verbonden is geweest, ettelijke landraadvonnissen bevat, waaraan sinds 1929 jaarlijks eenige „landraadnummers” uitsluitend zijn gewijd die, allengs in omvang toegenomen en tot boekdeelen van 200 tot 400 bladzijden uitgedijd, hunne bijzondere waarde niet het minst ontleenden aan de bijschriften, waarvan *Ter Haar* vele der opgenomen vonnissen voorzag.

Ter Haar heeft veel en hard gewerkt; een goed deel van zijn arbeid is evenwel achter ambtelijke anonymiteit verscholen gebleven. Gedurende den tijd zijner werkzaamheid aan het departement van justitie gingen alle aangelegenheden van adatrechtelijken aard door zijne handen en dit liet niet na heilzamen invloed te oefenen op de adatrechtpolitiek der indische regeering, die steeds meer oog toonde te hebben voor de eischen der inlandsche rechtsbedeeling, en door tal van maatregelen en regelingen daaraan meer en meer tegemoet kwam. Van deze groeiende belangstelling voor, en behartiging van het adatrecht in Indië kan men zich op de hoogte stellen door lezing van een tweetal opstellen van *Ter Haar*, in de jaargangen 1928 en 1939 der Koloniale Studiën verschenen, zonder dat evenwel zijn persoon daarin ook slechts één enkel maal is genoemd („Een keerpunt in de adatrecht-politiek” in afl. 3 van jaargang 1928, en „Halverwege de nieuwe adatrechtpolitiek” in afl. 2 van jaargang 1939).

Deze op vermeerdering van adatrechtkennis en verbetering van rechtsbedeeling naar adatrecht gerichte, meer practische doeleinden beoogende werkzaamheid van *Ter Haar* uitte zich vooreerst in een voortdurend contact met zijne oud-leerlingen en met andere in de rechtspractijk werkzame adaturisten, wien hij nimmer moe werd van raad te dienen en het juiste pad te wijzen op het moeilijk begaanbaar terrein van adatrechtvorsching en adatrechttoepassing. Eenige verdienstelijke proefschriften en vele verhandelingen op adatrechtgebied wijzen onmiskenbaar op zijn leiding en zijn invloed. Zij heeft verder gevoerd tot het verheugend feit, dat door een drietal der meest kundige inheemsche juristen krachtens regeeringsopdracht het adatrecht onderscheidenlijk van West-Java en van Middel-Java stelselmatig ter plaatse onderzocht en te boek gesteld werd, waaraan de verschijning van twee uitmuntende rechtsboeken is te danken: in 1933 „Het adatprivaatrecht van West-Java” door Raden mr. *Soepomo*, leerling van *Van Vollenhoven*, sinds 1939 *Ter Haar* vervangend aan de rechtshoogeschool te Batavia; en in 1940 het lijvige, gelijksoortige werk „Het adat-

privaatrecht van Middel-Java" van de hand van mrs. *M. M. Djojodigoeno* en Raden *Tirtawinata*.

Maar vooral moet in dit verband nog even de aandacht worden gevestigd op een drietal regelingen, die ontwijfelbaar den stempel van zijn stillen, harden, taai volgehouden arbeid dragen. (Men leze zijn opstel in Kol. Studiën-1928; zijn diesrede-1930, blz. 4 en 14; zijn voordracht-1934 blz. 39—41 en stellingen 6 en 7 op blz. 67; zijn diesrede van 1937 blz. 13 v.)

De eerste betreft de dorpsjustitie, de rechtspraak van de volks-
hoofden der kleine rechtsgemeenschappen, die steeds en vrijwel overal in Indië heeft bestaan (zie de bijlage van zijn opstel in Kol. Studiën-1928), maar steeds ook was genegeerd en weggedrukt, tot zij ten slotte uitdrukkelijke wettiging verkreeg bij een regeling van 1935 (Ind. Stbl. no. 102), waarbij tevens tusschen gouvernements-rechtspraak en dorpsjustitie een zeker verband werd gelegd in dezen zin, dat de landraden en lagere gouvts-rechters voor inheemschen in elke zaak kennis hebben te nemen van een daarin eventueel door den dorpsrechter genomen beslissing en voor het overige bevoegd zijn zoodanige beslissing te doen uitlokken alvorens de zaak in behandeling te nemen.

De tweede regeling, waarop ik doel, is van eind 1937 (Ind. Stbl. no. 631), welke voor Java en Madoera en een groot gedeelte der buitengewesten de appèl-rechtspraak in burgerlijke landraadzaken in handen legt van een in te stellen — en weldra ook ingestelde — derde kamer van den Raad van justitie te Batavia, waarmede althans voor dit uitgestrekt gebied de samenkoppeling van europsche rechtspraak in eersten aanleg met inlandsche rechtspraak in hooger beroep bij de drie raden van justitie op Java verbroken, en de inlandsche appèl-rechtspraak als eenige functie opgedragen werd aan één college, dat zich geheel op adatrecht kan instellen, zoodat aldus een vaste adatrechtsjurisprudentie voor de toekomst gewaarborgd is.

En ten slotte *Ter Haar's* aandeel in de hervorming der godsdienstige rechtspraak, nog steeds uitgeoefend door priesterraden en omvattend de berechting van huwelijkszaken en tot vóór kort ook

van erfrechtzaken wat betreft de aanwijzing van erfgenamen en de vaststelling der erfporties. Vooral ten aanzien van erfrechtzaken was de onhoudbaarheid van de splitsing der rechtspraak in eene godsdienstige en eene wereldlijke reeds lang algemeen ingezien. Immers hadden *Snouck Hurgronje* en *Van Vollenhoven* — om nu maar slechts de allergrootsten te noemen — herhaaldelijk en overtuigend aangetoond, dat in alle streken van den Archipel de overgang van goederen op erfgenamen geschiedde naar algemeen gevolgde regelen van erfrecht-adat, terwijl de priesterraden bij de berechting van hierover gerezen geschillen vrijwel uitsluitend het kunstmatig en hoogst ingewikkeld mohammedaansche erfrecht toepasten, hetwelk adoptiefkinderen geenerlei recht op de nalatenschap der adoptiefouders toekent, mannen tweemaal zooveel laat erven als vrouwen, geen plaatsvervulling toelaat en eigenlijk in vrijwel alle andere opzichten afwijkt van hetgeen de rechtswerkelijkheid te zien geeft als levend in het rechtsbewustzijn der bevolking.

In een regeeringsontwerp van 1917 werd dan ook reeds voorgesteld, de berechting van erfrechtzaken van den godsdienstigen op den wereldlijken rechter over te dragen, en vijf jaren later werd, onder voorzitterschap van *Hoesein Djajadiningrat*, een „commissie van advies nopens de voorgenomen herziening van de priesterraad-rechtspraak” ingesteld, waarin *Ter Haar* als eenig europeesch lid zitting had en wier voorstellen ten slotte hebben geleid tot de vaststelling in 1931 (Ind. Stbl. no. 53) van het Reglement op de godsdienstige rechtspraak op Java en Madoera. Hoewel dit nog slechts gedeeltelijk is ingevoerd en de penghoeloe-gerechten, die de landraden moeten vervangen, nog steeds niet bestaan, werd de bevoegdheidsafbakening tusschen den wereldlijken en den godsdienstigen rechter, zooals in dat reglement voorzien, in 1937 (Ind. Stbl. no. 116) ten opzichte van de priesterraden doorgevoerd, met het gevolg dat van toen af — althans voor Java en Madoera — de kennisneming van erfrechtzaken binnen de bevoegdheidssfeer der landraden is getrokken, hetgeen beteekent, dat voortaan de berechting van deze zaken naar het levend adatrecht geschiedt.

Deze hervorming ziet er, oppervlakkig beschouwd, nogal eenvoudig uit. Bedenkt men echter, hoe persoonlijkheden als *Snouck Hurgronje* en *Van Vollenhoven* en ten slotte *Ter Haar* gedurende tientallen jaren hun beste krachten hebben aangewend om dit doel te bereiken, zoo zal men er wel anders over denken. Teekenend voor de moeilijkheden, die hierbij te overwinnen waren, is de mededeeling in het verslag van de commissie van advies van 1922: dat wel-is-waar volkomen overeenstemming werd bereikt in zake de toekenning der rechtsmacht in erfrechtzaken aan den wereldlijken rechter, maar niettemin de meerderheid van meening was, dat deze rechter zijne „beslissing op het godsdienstig recht zal hebben te baseeren, voorzoover betreft de aanwijzing der erfgerechtigden en de vaststelling der erfporties”. Slechts één lid had hiertegen ernstig bezwaar geopperd; het is niet twijfelachtig, wélk lid dit is geweest. Gelukkig is den landraad de door de meerderheid gewenschte verplichting niet opgelegd; de geheele herziening had alsdan wel achterwege kunnen blijven. De groote beteekenis van dezen ommekeer in de inlandsche rechtsbedeeling met alle hieraan verbonden consequenties besprak *Ter Haar* uitvoerig en welsprekend in een voordracht over „Adaterfrecht op Java”, den 2en Juni 1938 te Batavia gehouden — in uitgewerkten vorm opgenomen in deel 148 van het Ind. Tijds. v. h. Recht —, waarin hij tevens het volle licht deed schijnen op den religieus-politiek kant van dit hervormingsvraagstuk.

Hetgeen *Ter Haar* heeft bijgedragen ter bevordering eener juiste waardeering van het adatrecht en hetgeen hij als gevolg hiervan heeft bereikt, is hem zeker niet als zijn geringste verdienste aan te rekenen. Hij steunde hierbij op den voortreffelijken arbeid in die richting van *Snouck Hurgronje* en *Van Vollenhoven*, en bouwde daarop voort. Uiteraard is zijn daarop gerichte arbeid grootendeels achter de schermen gebleven; wie zijne geschriften kent, kan dienangaande echter niet in twijfel verkeeren.

In Juli 1939 is *Ter Haar* in het land gekomen om er zijn derde europeesch verlof door te brengen. De gebeurtenissen van verleden jaar maakten den terugkeer naar Indië vóór ommekomst van zijn

verlof onmogelijk; den 19en Juli van het vorig jaar werd hij met vele anderen naar Duitschland gevoerd en te Buchenwalde geïnterneerd. Men geniet daar eene betrekkelijke vrijheid van beweging, en de medeaanwezigheid van een aantal goede vrienden heeft zijn ballingschap aanmerkelijk verzacht. Vroom en ernstig wist hij zijn lot met berusting te dragen. In den nacht van den tweeden Paaschdag, den 14en April j.l., is hij, naar zijne weduwe van bevriende zijde werd bericht, vrij plotseling ernstig ziek geworden, en al spoedig was hij zich ervan bewust dat het ergste te vreezen was. Op Paschen had hij met zijne vrienden zeer treffend over de opstanding gesproken; in dat licht heeft hij zijn ziekte en zijn naderend einde aanvaard. In den nacht van 19 op 20 April is hij zacht ingeslapen.

12 Mei 1941.

VAN OSSENBRUGGEN

